

BEATA STYPUŁKOWSKA

KATECHEZY ŚRODOWE BENEDYKTA XVI O ŚWIĘTYM PAWLE DOTYCZĄCE JEGO ŻYCIA I DZIAŁALNOŚCI W UJĘCIU SZKOLNEJ KATECHEZY BIBLIJNEJ

Św. Paweł Apostoł jest bardzo ważną postacią pierwotnego chrześcijaństwa. Nikt tak jak on nie głosił Ewangelii wśród narodów pogańskich. Nikt też nie zostawił po sobie tylu listów, włączonych w kanon Pisma Świętego. Zarówno jego życie, jak i nauczanie winno być przedmiotem refleksji katechetycznej.

Z okazji Roku św. Pawła, którego obchody trwały od 29 czerwca 2008 r. do 29 czerwca 2009 r., Ojciec Święty Benedykt XVI wygłosił dwadzieścia katechez środowych poświęconych św. Pawłowi¹. Mimo, iż rok św. Pawła się skończył, katechez papieskie wciąż są aktualne i można je wykorzystać jako źródło formalne katechez. W pierwszej katechezie mowa jest o środowisku, w jakim żył i działał św. Paweł. Druga katecheza poświęcona jest życiu św. Pawła z uwzględnieniem trzech wypraw misyjnych i czwartej podróży do Rzymu. Katecheza trzecia opowiada o nawróceniu św. Pawła. W katechezie czwartej mowa jest o misji św. Pawła wśród narodów. Katecheza piąta poświęcona jest relacji między św. Pawłem a apostołami, dzięki którym św. Paweł poznaje ziemskie życie Jezusa. Katecheza szósta poświęcona jest tzw. Soborowi Jerozolimskiemu i incydentowi w Antiochii Syryjskiej, w którym św. Paweł zwraca uwagę św. Piotrowi za niestosowne zachowanie. W katechezie siódmej Papież zastanawia się nad tym, co św. Paweł wiedział o ziemskich dziejach Jezusa. Katecheza ósma poświęcona jest nauce św. Pawła o Kościele. Katecheza dziewiąta podejmuje temat Pawłowej chrystologii. W katechezie dziesiątej Papież rozważa naukę św. Pawła na temat krzyża. Katecheza jedenasta poświęcona jest Zmartwychwstaniu Chrystusa w nauce św. Pawła. W katechezie dwunastej podjęty został temat nauki św. Pawła o rzeczach ostatecznych. W katechezie trzynastej mowa jest o usprawiedliwieniu głoszonym przez św. Pawła. W katechezie czternastej przybliżono naukę św. Pawła o wierze działającej przez miłość. Katecheza piętnasta podejmuje zagadnienie nauki św. Pawła o grzechu pierworodnym. Katecheza szesnasta przybliży teksty św. Pawła odnoszące się do sakramentów. W katechezie siedemnastej mowa jest na temat

¹ Katechez te były drukowane w kolejnych numerach „L'Osservatore Romano” (wydanie polskie) począwszy od numeru 9 (306) 2008 a skończywszy na numerze 4 (312) 2009, później wydane w odrębnej pozycji: Benedykt XVI, *Katechez o św. Pawle*, Kraków 2009 (dalej skrót KP).

nauki św. Pawła o kulcie sprawowanym przez chrześcijan. W katechezie osiemnastej Papież podjął temat nauki o Kościele Chrystusowym w listach św. Pawła: Kol i Ef. Katecheza dziewiętnasta poświęcona jest listom pasterskim św. Pawła. W ostatniej dwudziestej katechezie mowa jest o spuściźnie św. Pawła.

Program nauczania religii przewiduje w klasie szóstej szkoły podstawowej przedstawienie życia i działalności św. Pawła². Na dalszych etapach edukacyjnych postać św. Pawła już się nie pojawia. Z dydaktycznego punktu widzenia dobre jest powtarzanie pewnych treści na wyższych etapach edukacyjnych w celu ich lepszego ugruntowania i pogłębienia. Dotyczy to wielu kluczowych zagadnień. Słabością programu nauczania religii jest to, że niektóre treści katechetyczne pojawiają się w nim tylko raz. Taką sytuację mamy w odniesieniu do św. Pawła. Papieskie katechezy śródowe przeznaczone są dla osób dorosłych. Korzystanie z nich w szkole podstawowej byłoby przedwczesne. Wskazane jest zatem ich wykorzystanie dopiero w klasach licealnych lub gimnazjalnych.

Można przyjąć, że w szóstej klasie szkoły podstawowej katecheta zapozna uczniów z najważniejszymi wydarzeniami z życia św. Pawła, nie wnikając w jego teologię, ani nie komentując jego listów. Na tym etapie należy przybliżyć uczniom osobę św. Pawła, najpierw jako gorliwego faryzeusza zwalczającego chrześcijan, a następnie wyznawcę Chrystusa. Uczniowie powinni poznać kluczowe w życiu św. Pawła wydarzenie pod Damazkiem. Następna katecheza może być poświęcona trzem podróżom misyjnym św. Pawła z wyszczególnieniem na mapie miejscowości, do których mieszkańców św. Paweł pisał swoje listy, znajdujące się obecnie w kanonie Nowego Testamentu. W trakcie katechezy należy wspomnieć uczniom o męczeńskiej śmierci Apostoła, jaka miała miejsce w Rzymie. W programie nauczania religii zapoznanie się z osobą i wydarzeniami związanymi ze św. Pawłem umieszczone są bezpośrednio w nawiązaniu do osoby św. Piotra. Nie wydaje się jednak możliwe uwzględnienie życia obu Apostołów podczas jednej jednostki lekcyjnej.

Na poziomie gimnazjum warto na nowo podjąć problematykę związaną ze św. Pawłem w kontekście katechezy biblijnej. W *Podstawie programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* wśród zadań nauki religii wymieniono m.in. wprowadzenie w lekturę Pisma Świętego, rozwijanie umiejętności odbioru tekstów biblijnych, ukazanie wybranych postaci biblijnych jako przykładów rozwiązywania problemów w świetle wiary i ukazanie jedności Starego i Nowego Testamentu³. Lektura pism Pawłowych może te zadania wypełnić.

Na poziomie liceum należałoby najpierw powtórzyć treści katechetyczne dotyczące św. Pawła przekazane w szkole podstawowej i gimnazjum. Trudno mówić o św. Pawle nie nawiązując do wydarzenia pod Damazkiem. W odstępie kilku lat uczniowie mogą nie pamiętać również o tym, jakie miejsca odwiedził św. Paweł podczas swoich podróży misyjnych oraz czwartej podróży do Rzymu. Następnie wiado-

² Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii*, Kraków 2001, s. 64-65.

³ Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2002, s. 51.

mości podane w szkole podstawowej i gimnazjum należałoby poszerzyć i pogłębić, poczynając od przedstawienia samej osoby św. Pawła – uczonego faryzeusza a zarazem obywatela rzymskiego, pochodzącego z Tarsu. Nie bez znaczenia jest zapoznanie uczniów choćby pobieżnie z Corpusem Paulinum, pozostawiając jednostkę lekcyjną na dokładniejsze omówienie wybranego listu lub listów. Dlatego też wydaje się konieczne poświęcenie kilku jednostek lekcyjnych dla ukazania życia, działalności i nauczania św. Pawła, mimo, iż tych treści nie ma wyraźnie wskazanych w programie nauczania religii. Najwłaściwszym okresem dla przeprowadzenia katechez o św. Pawle wydaje się czas wielkanocny w klasie pierwszej szkoły ponadgimnazjalnej. Program nauczania religii podaje jako główny temat dla całego roku tytuł: „Świadek Chrystusa w Kościele”. W tym kontekście można mówić o św. Pawle, ukazując nie tylko jego działalność zmierzającą do budowania Kościoła przez zakładanie nowych wspólnot chrześcijańskich, ale również przez omówienie Pawłowej eklezjologii.

Zbiór dwudziestu katechez środowych Benedykta XVI o św. Pawle można potraktować jako pewną całość. Papież wychodzi od przedstawienia życia św. Pawła kończąc na przedstawieniu pewnych elementów jego nauczania. Życiu i działalności św. Pawła poświęcone są pierwsze katechezy. Benedykt XVI na samym początku zwraca uwagę na środowisko, w jakim żył i działał św. Paweł⁴. Przede wszystkim mówi o kulturze ludu Izraela i jego tradycji, kulturze mniejszościowej, oraz kulturze greckiej – hellenistycznej, która była wspólnym dziedzictwem wschodniej części basenu Morza Śródziemnego i Bliskiego Wschodu. Papież wspomina jeszcze o trzeciej kulturze – rzymskiej, związanej ze statusem *civis romanus* św. Pawła. Benedykt XVI zaznacza, że uniwersalistyczne spojrzenie, jakie cechowało św. Pawła, ma swoje źródło w wierze w Jezusa Chrystusa. Jednakże również sytuacja historyczno-kulturowa jego epoki i środowiska oddziaływała na niego⁵. Papież wspomina następnie o filozofach zwłaszcza stoickich i o kryzysie religii tradycyjnej. Podsumowując katechezę zaznacza, że nie można właściwie zrozumieć św. Pawła bez uwzględnienia tła judaistycznego i pogańskiego jego czasów. Dzięki temu można ujawnić zarówno jego współdziałanie w życiu środowiska, jak i oryginalność w stosunku do niego. Papież konkluduje, że analogicznie odnosi się to również do chrześcijaństwa w ogólności, którego pierwszorzędnym wzorcem stanowi św. Paweł. Wezwaniem do uczenia się od św. Pawła Benedykt XVI kończy swoją pierwszą katechezę cyklu⁶.

Warto w katechezie na poziomie liceum przybliżyć uczniom trzy kultury, z których wywodził się św. Paweł. Ma to znaczenie zwłaszcza dla poznania okresu poprzedzającego nawrócenie Szawła. Głównie z Dz dowiadujemy się, że św. Paweł był obywatelem rzymskim (Dz 16, 37; 22, 25-29), obywatelem znacznego miasta helleńskiego w Cylicji, Tarsu (Dz 21, 39) oraz, że był faryzeuszem (Dz 23, 6; 26, 5; por. także Flp 3, 5).

Dz dwukrotnie informują o obywatelstwie rzymskim św. Pawła. Pierwszy raz św. Paweł mówi o tym po uwolnieniu go z więzienia w Filippi, gdzie był biczowany

⁴ KP, s. 17-24.

⁵ Tamże, s. 21.

⁶ Tamże, s. 23.

i zatrzymany bez procesu (Dz 16, 37-38). W drugim przypadku św. Paweł korzysta z praw obywatela rzymskiego. W Jerozolimie podczas zatrzymania wyznaje, że jest obywatelem rzymskim od urodzenia (Dz 22, 25-29). Oznacza to, że odziedziczył obywatelstwo rzymskie po rodzicach. Nie wiadomo, w jaki sposób przodkowie św. Pawła otrzymali obywatelstwo rzymskie⁷. Niemniej posiadanie obywatelstwa rzymskiego sprawia, że św. Paweł może czuć się obywatelem ówczesnego świata a my przyjmujemy jego przynależność do kultury rzymskiej.

W Dz św. Paweł wyznaje, że jest obywatelem Tarsu (Dz 21, 39). Przyjmuje się, że bycie obywatelem greckiego miasta zakładało znaczny stopień hellenizacji, co w przypadku Żyda, a zwłaszcza faryzeusza, stanowiło poważny problem. Dlatego też jesteśmy skłonni przypuszczać, że Paweł nie posiadał pełnego obywatelstwa Tarsu⁸. Wzmianka o latach spędzonych w Tarsie jest jednak ważna dla zrozumienia postawy św. Pawła. Wychowanie w zhellenizowanym mieście, a zatem kontakt z kulturą pogańską – o czym wspominał w swej katechezie Benedykt XVI⁹ – miało znaczny wpływ na kształtowanie się poglądów św. Pawła. Jego otwartość w stosunku do narodów pogańskich i umiejętność zachowywania tego, co ważne w warunkach diaspory przyczyniły się do rozprzestrzeniania się chrześcijaństwa. Najważniejsza w tym była rola osobistej wiary w Jezusa Chrystusa – jak powiedział Papież¹⁰ – ale wcześniejsze doświadczenie życia w Tarsie było jednak podwaliną tej otwartej postawy. Nie bez znaczenia jest fakt, że św. Paweł od dziecka stykał się z ludźmi należącymi do innych ras i narodów, a także to, że jako syn żydowskiej diaspory miał kontakt z odmiennymi kulturami i sposobami życia¹¹.

Wreszcie św. Paweł przynależy do judaizmu. Swoich rodziców określa mianem Hebrajczyków i wyznaje, że został obrzezany w ósmym dniu. Jego rodzina mogła wykazać swe pochodzenie z pokolenia Beniamina (Flp 3, 5). Św. Paweł był faryzeuszem.

Druga katecheza przybliży już w szczegółach życie św. Pawła¹². Ojciec Święty powtarza, że św. Paweł był człowiekiem z pogranicza trzech kultur: rzymskiej, greckiej i żydowskiej. Mówi o jego umiejętności wyrabiania namiotów, której nauczył się być może od swego ojca w Tarsie. Wspomina o jego pobycie w Jerozolimie i o pobieraniu nauki u stóp rabiego Gamaliela Starszego, wnuka rabiego Hillela. Następnie mówi o prześladowaniu Kościoła i wspomina o wydarzeniu pod Damaszkiem. W dalszej części katechezy Benedykt XVI koncentruje się na trzech wyprawach misyjnych Apostoła i jego czwartej podróży do Rzymu, którą św. Paweł odbył jako więzień. Wyprawy misyjne św. Pawła były połączone z zakładaniem Kościołów

⁷ W. Rakocy, *Paweł Apostoł. Chronologia życia i pism*, Częstochowa 2003, s. 29; J. Gnilka, *Paweł z Tarsu. Apostoł i świadek*, Kraków 2001, s. 32.

⁸ W. Rakocy, *Paweł Apostoł. Chronologia życia i pism*, dz. cyt., s. 27-48.

⁹ KP, s. 22.

¹⁰ Tamże, s. 20.

¹¹ J. Gnilka, *Paweł z Tarsu*, dz. cyt., s. 27-28.

¹² KP, s. 25-34.

i pisaniem listów apostołskich¹³. Św. Paweł działał niemal we wszystkich większych miastach cesarstwa rzymskiego, a pod koniec życia prowadził działalność apostołską z samego Rzymu¹⁴. Katecheza szkolna winna ukazać św. Pawła jako gorliwego głosiciela Ewangelii. Niezbędne do tego wydaje się korzystanie z mapy historycznej i fizycznej, z którą uczeń ma do czynienia w ramach różnych przedmiotów nauczania¹⁵.

Następna, trzecia katecheza, poświęcona jest wydarzeniu pod Damaszkiem. Przytoczone są dwa rodzaje źródeł mówiące o tym wydarzeniu: Dz (9, 1-19; 22, 3-21; 26, 4-23) i Listy św. Pawła (1 Kor 9, 1; 15, 8; Rz 1, 5; Ga 1, 15-17). Trzy relacje o nawróceniu Pawła, przytoczone w Dz, zawierają pewne różnice. Retoryczny styl, który obowiązywał w czasach Łukasza, nakazywał wprowadzanie pewnych zmian, by powtarzane narracje nie były nużące¹⁶.

Benedykt XVI zwraca uwagę, że najważniejsze w wydarzeniu pod Damaszkiem jest to, że zmartwychwstały Chrystus ukazuje się jako wspaniała światłość, przemawia do Szawła i zmienia jego sposób myślenia i jego życie¹⁷. Dz i Listy św. Pawła są zbieżne i zgodne w podstawowym punkcie: Zmartwychwstały przemówił do Pawła i powołał go do głoszenia Ewangelii poganom. Spotykając Chrystusa Paweł nie stracił nic z tego, co było dobre i prawdziwe w jego życiu, w jego dziedzictwie, wręcz przeciwnie zyskał zdolność do prowadzenia dialogu ze wszystkimi, mógł rzeczywiście zostać apostołem pogan¹⁸. Papież kończy swoją katechezę odniesieniem do współczesności. Mówi o tym, że również dla nas chrześcijaństwo nie jest jakąś nową filozofią czy moralnością. Jesteśmy chrześcijanami tylko wówczas, gdy spotykamy Chrystusa, a możemy go spotkać czytając Pismo Święte, na modlitwie i w życiu liturgicznym Kościoła¹⁹.

Wydarzenie pod Damaszkiem omawiamy w katechezie na różnych poziomach edukacyjnych, tj. w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum. W Dz mamy opis tego wydarzenia (9, 1-19) oraz relację ustną w mowach Pawła: w mowie do Żydów zgromadzonych w świątyni jerozolimskiej (22, 3-16) oraz w mowie przed królem Agryppą II, jego siostrą Berenike, rzymskim prefektem Festusem, trybunami i najznamienitszymi obywatelami miasta podczas uwięzienia w Cezarei (26, 9-18). Opisy te nieznacznie różnią się między sobą. Na katechezie w szkole podstawowej można wykorzystać pierwszy opis wydarzenia pod Damaszkiem, w gimnazjum skorzystać z któregoś z mów, a w liceum porównać wszystkie opisy, aby zwrócić uczniom uwagę

¹³ S. Mędrala, *Ewangelia św. Pawła. Wprowadzenie ogólne do listów św. Pawła*, w: *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych, t. 9, Dzieje Apostolskie. Listy św. Pawła*, dz. zbior., Warszawa 1997, s. 86-88.

¹⁴ Tamże, s. 89.

¹⁵ B. Stypułkowska, *Mapa historyczna i fizyczna w katechezie biblijnej*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 37 (2009), s. 160.

¹⁶ Craig S. Keener, *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, red. naukowa wyd. polskiego K. Bardski, W. Chrostowski, Warszawa 2000, s. 256.

¹⁷ KP, s. 36.

¹⁸ Tamże, s. 38-40.

¹⁹ Tamże, s. 40-41.

na zjawisko tekstów paralelnych. W mniej dokładny sposób mamy odniesienie do tego wydarzenia jeszcze w Ga 1, 12-17.

Na każdym z omawianych poziomów edukacyjnych należy wspomnieć powód dla którego Szaweł jechał do Damaszku; było to prześladowanie Kościoła. Na poziomie liceum możemy bliżej scharakteryzować ten Kościół. Paweł mówiąc o swojej działalności prześladowczej używa przymiotnika „Kościół Boży” (1 Kor 15, 9; Ga 1, 13). Tak określał siebie Kościół w Jerozolimie²⁰. Składał się on z dwóch ugrupowań: Hebrajczyków i hellenistów (Dz 6, 1). Hebrajczycy przynajmniej w większości nie rozumieli języka greckiego, a helleniści hebrajskiego czy aramejskiego. Pociągało to za sobą oddzielne sprawowanie liturgii, a także oddzielne struktury, np. ustanowienie Siedmiu. Helleniści, którzy pojawiają się jako odrębna grupa w stosunku do Hebrajczyków, są motorem rozprzestrzenienia się młodego chrześcijaństwa poza granicami palestyńskiej ojczyzny²¹. Z relacji Dz dowiadujemy się o sporze, jaki wybuchł między Szczepanem a członkami synagogi Libertynów, Aleksandryjczyków oraz tych, którzy pochodzili z Cylicji i Azji, który zakończył się ukamienowaniem Szczepana (Dz 6, 8 – 8, 1). W następstwie rozpoczęło się prześladowanie chrześcijan wywodzących się z diaspory. Tymi chrześcijanami interesował się Paweł, jako że sam pochodził z Tarsu i miał powiązania z synagogami Żydów pochodzących z diaspory (Dz 8, 1-3). Rozproszeni chrześcijanie gromadzili się na nowo w okolicach Judei i Samarii, dotarli także do Antiochii i Damaszku²².

W wydarzeniu pod Damaszkiem Paweł spotyka Chrystusa Zmartwychwstałego. Stanowi to zasadniczy zwrot w jego życiu. Z prześladowcy chrześcijan staje się apostołem pogan²³. To posłannictwo zostaje zlecone przez samego Chrystusa. Św. Paweł działa w środowisku pogańskim i żydowskiej diaspory. Dlatego ważny wydaje się stosunek św. Pawła, ongiś zagorzałego faryzeusza, do zachowywania prawa mojszowego. Temu zagadnieniu Papież poświęca oddzielną katechezę²⁴, w której podjęto dwa wydarzenia: tzw. Sobór Jerozolimski i incydent w Antiochii Syryjskiej, o którym mowa w Ga 2, 11-14.

Na temat Soboru Jerozolimskiego w katechezie można wykorzystać dwie relacje. Jedna pochodzi z Dz 15, 1-35, druga z Ga 2, 1-10²⁵. Zarówno na Soborze Jerozolimskim, jak i w epizodzie w Antiochii Syryjskiej chodzi o jedno: prawo mojszowe

²⁰ J. Gnilka, *Paweł z Tarsu*, dz. cyt., s. 44.

²¹ R. J. Dillon, *Dzieje Apostolskie*, w: *Katolicki komentarz biblijny*, red. naukowa wyd. oryginalnego R.E. Brown, J.A. Fitzmyer, R.E. Murphy, red. naukowa wyd. polskiego W. Chrostowski, Warszawa 2001, s. 1204-1205.

²² J. Gnilka, *Paweł z Tarsu*, dz. cyt., s. 46-47.

²³ A. Paciorek, *Wydarzenie pod Damaszkiem w świetle nowotestamentowych wypowiedzi*, w: „*Mów, Panie, bo słucha sługa Twój*”. *Księga pamiątkowa dla Księdza Profesora Ryszarda Rubinkiewicza SDB w 60. rocznicę urodzin*, red. W. Chrostowski, Warszawa 1999, s. 174; S. Mędrała, *Ewangelia św. Pawła*, art. cyt., s. 85.

²⁴ Katecheza szósta; KP, s. 59-66.

²⁵ Niektórzy egzegeci uważają, że chodzi tutaj o dwa oddzielne zdarzenia; zob. na ten temat: W. Rakocy, „*Będziecie moimi świadkami*” (Dz 1, 8). *Dzieje Apostolskie*, w: *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych*, t. 9, *Dzieje Apostolskie. Listy św. Pawła*, dz. cyt., s. 37-39.

przeszło obowiązywać. Chrześcijanie wywodzący się z pogaństwa nie muszą przyjmować znaku obrzezania, nie dotyczą ich przepisy dotyczące starotestamentalnego kultu czy szabatu, a mimo to są pełnoprawnymi uczestnikami wspólnoty chrześcijańskiej. Benedykt XVI zwraca uwagę na zalecenie troski o ubogich, jakim kończą się obrady pierwszego Soboru. Zbiórce na ubogich w Jerozolimie św. Paweł poświęcał wiele uwagi, czego dowodem są wzmianki w jego listach (2 Kor 8-9; Rz 15, 25-28).

Opisując wydarzenie w Antiochii Syryjskiej, kiedy Paweł oskarżył Piotra o hipokryzję wtedy, gdy Piotr zaczął usuwać się od stołu z poganami wówczas, gdy przybyli bracia z otoczenia Jakuba, mimo iż wcześniej spożywał z nimi posiłki, Papież zwraca uwagę na to, że zarówno Piotr jak i Paweł czegoś się nauczyli. W Liście do Rzymian Paweł poprosi mocnych o niespożywanie pokarmów nieczystych, by nie utracić lub nie zgorszyć słabych (Rz 14, 21). Będzie zalecał postawę Piotra. Papież kończy katechezę następującym stwierdzeniem: „Również i my powinniśmy się nauczyć tej lekcji: świadomi różnicy charyzmatów powierzonych Piotrowi i Pawłowi, pozwólmy się prowadzić Duchowi, starając się żyć w wolności kierującej się wiarą w Chrystusa i znajdującej konkretny wyraz w służbie braciom. Najważniejsze, by coraz bardziej upodabniać się do Chrystusa. Dzięki temu człowiek staje się rzeczywiście wolny i w ten sposób wyraża się w nas fundamentalny element Prawa: miłość do Boga i bliźniego. Prośmy Pana, by dał nam zdolność dzielenia Jego uczuć, abyśmy mogli nauczyć się od Niego prawdziwej wolności oraz ewangelicznej miłości, która obejmuje każdego człowieka”²⁶. Podobnie jak w innych katechezach Benedykt XVI swoją naukę kończy egzystencjalnym odwołaniem się do rzeczywistości odbiorców. Ten sposób powinien przejść również katecheta w odniesieniu do katechizowanych. Celem głównym katechezy nie jest bowiem zapoznanie uczniów z życiem czy nauczaniem św. Pawła, ale wzrost w wierze i spotkanie z Chrystusem, który dzisiaj działa swą zbawczą mocą w Kościele.

W katechezie czwartej Benedykt XVI wymienia trzy cechy każdego apostoła, które wynikają z Listów św. Pawła²⁷. Temu zagadnieniu można poświęcić katechezę na poziomie gimnazjalnym. Pierwszą cechą apostoła jest zobaczyć Jezusa i być powołanym przez Niego. Św. Paweł widział Pana, czyli miał z Nim spotkanie, które przesądziło o całym jego życiu. Mówi o sobie, że jest apostołem z powołania, a nie z ludzkiego ustanowienia (1 Kor 9, 1; Ga 1, 1. 15-16; Rz 1,1). Drugą cechą apostoła jest zostać posłanym. Św. Paweł mówi o sobie, że jest apostołem a także sługą Jezusa Chrystusa (1 Kor 1,1; 2 Kor 1, 1; Rz 1, 1), nie działa z własnej inicjatywy, lecz został posłany. Trzecią cechą apostoła jest głoszenie Ewangelii i zakładanie Kościołów. To również jest charakterystyczne dla działalności św. Pawła. Nikt w czasach apostołskich nie przemierzył tylu kilometrów co on wśród prześladowań i niedogodności. Św. Paweł odróżnia swój przypadek od tych, „którzy apostołami stali się pierwsi” (Ga 1,17), uznaje ich szczególne miejsce w Kościele. Ich wzajemnym stosunkom poświęcona jest następna katecheza.

²⁶ KP, s. 65-66.

²⁷ KP, s. 45-46.

W katechezie piątej mowa jest o relacjach, jakie łączyły św. Pawła z apostołami, którzy go poprzedzili w pójściu za Jezusem. W Ga 1, 11-24 Paweł stwierdza wyraźnie, że nie otrzymał swojej Ewangelii jako tradycji przekazanej przez apostołów w Jerozolimie. Nie jest więc zależny od nich, w takim sensie, w jakim byli uczniowie, którzy przekazywali tradycję swoich nauczycieli. Jeśli jego przeciwnicy twierdzą, że otrzymali tradycję bezpośrednio z Jerozolimy, Paweł przeciwstawia się ich roszczeniom i wskazuje, że jest równy apostołom, gdyż jego orędzie pochodzi bezpośrednio od Jezusa²⁸. Jednakże w sprawach ważnych Paweł ucieka się do akceptacji swojego nauczania przez apostołów, czego wyrazem jest choćby jego udział w tzw. Soborze Jerozolimskim, o czym była mowa wyżej. Pawłowej Ewangelii „filary” Kościoła w Jerozolimie nie zarzuciły braków, mimo opinii judaizujących²⁹.

Benedykt XVI zwraca uwagę na dwa przekazy, z którymi zetknął się Paweł w Jerozolimie, a które powstały jako główne elementy tradycji chrześcijańskiej. Są to słowa Jezusa z Ostatniej Wieczerzy (1 Kor 11, 23-25) oraz zapis o Zmartwychwstaniu Chrystusa (1 Kor 15, 3-5). Papież ukazuje św. Pawła jako przekaziciela Tradycji Kościoła. Stwierdza: „Wagę, jaką św. Paweł przywiązuje do żywej Tradycji Kościoła, którą przekazuje swoim wspólnotom, pokazuje jak błędny jest pogląd przypisujący mu wynalezienie chrześcijaństwa: zanim zaczął głosić Ewangelię Jezusa Chrystusa, swego Pana, spotkał Go na drodze do Damaszku i spotkał Go w Kościele, obserwując Jego życie w Dwunastu oraz w tych, którzy szli za Nim po drogach Galilei”³⁰.

W klasach ponadgimnazjalnych warto zwrócić uwagę uczniów na relację między św. Pawłem a przedstawicielami Dwunastu. Z jednej strony należy ukazać św. Pawła jako niezależnego świadka Chrystusa Zmartwychwstałego, a z drugiej strony jako apostoła, którego misja została poświadczona i zaaprobowana przez Dwunastu. Zgodnie z sugestią Benedykta XVI należy również ukazać jego zakorzenienie w Kościele.

Katechezy Benedykta XVI o św. Pawle poruszają szeroką problematykę. Wychodzą od życia i działalności św. Pawła, aby następnie skoncentrować się na jego nauczaniu. Każda katecheza czerpie z bogactwa jego listów. Z punktu katechetycznego ważne są odniesienia egzystencjalne zamieszczone w końcowej części każdej katechezy. Katechezy śródowe Benedykta XVI pozwalają na sformułowanie kilku postulatów katechezy biblijnej.

Po pierwsze, katechez o św. Pawle nie można ograniczyć do jednej jednostki lekcyjnej. Znaczenie i rola św. Pawła jest bardzo znacząca w pierwotnym Kościele. Dlatego chcąc wprowadzić uczniów w przesłanie tekstów biblijnych, zwłaszcza Dz i Listów św. Pawła, należy poświęcić na to dostatecznie dużo czasu.

Po drugie, znaczna ilość ksiąg Nowego Testamentu opowiada o św. Pawle, jest jego autorstwa lub się do niego odnosi. Katecheza biblijna powinna zapoznać ucz-

²⁸ Craig S. Keener, *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, dz. cyt., s. 401.

²⁹ J.A. Fitzmyer, *List do Galatów*, w: *Katolicki komentarz biblijny*, dz. cyt., s. 1376; H. Langhammer, *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. List do Galatów. Tłumaczenie, wstęp i komentarz*, Lublin 1999, s. 42-44

³⁰ KP, s. 56.

niów z treścią Dz oraz z wybranym listem św. Pawła w całości, a z innymi listami we fragmentach. Benedykt XVI sugeruje lekturę Kol lub Ef³¹. Zważywszy na to, że są to listy deuteropawłowe, można na katechezę wybrać jeden list spośród autentycznych listów Pawłowych: Rz, 1 i 2 Kor, Ga, Flp, 1 Tes czy Flm³².

Po trzecie, katechezy o św. Pawle powinny być podzielone na te, które opowiadają o jego życiu i działalności oraz na te, które poświęcone są jego nauczaniu. Zarówno jedne, jak i drugie są ważne w przekazywaniu problematyki Pawłowej w ramach katechezy biblijnej i należy poświęcić im sporo uwagi.

---

³¹ Tamże, s. 161.

³² J. Gnilka, *Paweł z Tarsu*, dz. cyt., s. 19.